

روش تحقیق در علوم اجتماعی

نویسنده: ریون کیوی، لوک وان کاپنهود

تهرجمه: دکتر عبدالحسین نیک مهر

- فصل پنجم و ششم کتاب روش تحقیق در علوم اجتماعی
 - نام استاد:
 - سرکار خانم فریبا صلاحی
 - دانشجو:
 - حامد لواسانی

مقدمه کتاب

- **هدف های عمومی کتاب :**

- محقق اجتماعی قبل از هر چیز باید توانایی طرح ریزی و به کارگیری وسیله آشکار سازی واقعیت را داشته باشد. وقتی محقق در جریان یک کار تحقیق اجتماعی با مشکلات بزرگی روبرو می شود که ادامه طرح را به خطر می اندازد دلایلش را نباید در ضعف فنی جستجو کرد. بسیاری از فنون تحقیق را به سهولت می توان یاد گرفت و در صورت لزوم می توان از همکاری اهل فن برخوردار شد. دلیل مشکلات بیشتر از سنخ روش شناختی در معنای بینش کلی ذهنی است.

- **تعریف روش علمی :**

- روش علمی عبارت است از شرح اصول اساسی که در هر کار تحقیقی به اجرا گذاشته می شود. روش ها صورت های خاصی از مشی علمی هستند.

مقدمه کتاب

- پرده های سه گانه روش علمی :
 - الف. گسستن
 - ب. ساختن
 - ج. آزمایش
- مراحل هفتگانه روش علمی :
 - ۱. پرسش آغازی
 - ۲. مطالعات اکتشافی
 - ۳. طرح نظری مسئله تحقیق
 - ۴. ساختن مدل تحلیلی
 - ۵. مشاهده
 - ۶. تحلیل اطلاعات
 - ۷. نتیجه گیری

پرسش آغازین

- **پرسش آغازی :**
 - بهترین شیوه شروع یک کار تحقیقی اجتماعی این است که طرح تحقیق به صورت یک پرسش آغازی عنوان شود. در این مرحله ، محقق سعی می کند آنچه را که می خواهد بداند آشکار کند ، بهتر بفهمد و به دقیق ترین صورت ممکن در گزاره یک پرسش آغازی بیان کند. پرسش آغازی برای ایفای وظیفه اش باید صفات سه گانه روشنی ، عملی بودن و مناسبت را داشته باشد.
 - صفات روشنی : پرسش باید دقیق ، کوتاه و بدون ابهام باشد.
 - صفات عملی بودن : پرسش باید واقع بینانه باشد.
 - صفات مناسبت و بجا بودن :
 - الف. پرسش حقیقی باشد ب .آنچه وجود دارد موضوع مطالعه باشد
 - ج.مطالعه دگرگونی بر مبنای مطالعه کارکرد باشد
 - د.قصد محقق بجای دآوری اخلاقی یا فلسفی باید تفهم یا تبیین پدید ها باشد.

مطالعات اکتشافی

• فصل دوم مطالعات اکتشافی :

- پس از فرمول بندی موقتی طرح تحقیق به صورت یک پرسش آغازی باید اطلاعاتی در خصوص موضوع مطالعه کسب کرد و بهترین شیوه ی بررسی موضوع را جستجو کرد که این کار برعهده ی مطالعات اکتشافی است که از دو قسمت تشکیل شده است و عموماً به موازات یکدیگر پیش می روند : از یک طرف کار خواندن و از طرف دیگر مصاحبه ها یا روش های مناسب دیگر.
- خواندن های مقدماتی نخست به منظور آشنایی محقق با تحقیقاتی که پیش تر درباره مضمون تحقیق انجام گرفته است و نیز تعیین موقعیت تحقیق در دست انجام نسبت به آنها صورت می گیرد . در حله دوم ، محقق به برکت خواندنهایش می تواند چشم اندازی را که به نظرش برای موضوع تحقیقش مناسب تر است تعیین کند

مطالعات اکتشافی

- مصاحبه های اکتشافی به طرز مفیدی کار خواندن متون را تکمیل می کند. این مصاحبه ها محقق را به جنبه هایی از مسئله تحقیق آگاه می کند که تجربه های شخصی و خواندن متون تنها ، او را به آنها حساس نمی کرد. مصاحبه اکتشافی باید حتی المقدور بی رهنمود باشد زیرا هدف تایید و تصدیق ایده های پیش ساخته محقق نیست بلکه تصور ایده های جدید است. در پایان این مرحله ممکن است محقق به تبع اطلاعاتی که از مطالعات اکتشافی کسب کرده است به فرمول بندی مجدد پرسش آغازی مبادرت کند.

طرح نظری مسئله تحقیق

فصل سوم طرح نظری مسئله تحقیق:

- آماده سازی طرح نظری تحقیق در سه فاز صورت می گیرد.
- -نخست جنبه های گوناگون مسئله ای را که در پرسش آغازی مطرح شده و از خلال خواندن متون و مصاحبه های اکتشافی به نظرمาน رسیده مشخص می کنیم . این عملیات مبتنی است از یک سو بر شناسایی و شرح تفصیلی نگرش های مسئله و از سوی دیگر تشخیص همگرایی ها و واگرایی ها که میانشان وجود دارد .
- -در فاز دوم کار محقق این خواهد بود که مسئله تحقیقش را یا در یک چارچوب نظری موجود طرح کند یا چارچوب نظری تازه ای ابداع کند. به محقق تازه کار توصیه می شود که ترجیحا یک چارچوب نظری شناخته شده انتخاب کند.
- -در فاز سوم ، کار محقق عبارت است از آشکار سازی چارچوب نظری مسئله تحقیقش.
- لازم به ذکر است طرح نظری مسئله تحقیق خواه ابتکاری باشد یا از قبل موجود، باید به روشنی تعریف شده باشد زیرا به عنوان زیرسازی برای بنای ساختمان مدل تحلیلی به کار خواهد رفت.

ساختن مدل تحلیلی

- فصل چهارم ساختن مدل تحلیلی :

- مدل تحلیلی دنباله ی طبیعی طرح نظری تحقیق است که به صورت عملی نشانه ها و خط سیر هایی را که نهایتا برای اجرای کار مشاهده و تحلیل در نظر گرفته خواهند شد به یکدیگر مرتبط می کند. مدل تحلیلی از مفاهیم و فرضیه های تشکیل شده است که با هم ارتباط تنگاتنگی دارند و مجموعا چارچوب تحلیلی منسجمی را تشکیل می دهند.
- ساختن مفهوم عبارت است از نخست تعیین ابعاد و سپس تعیین شاخص هایش که به کمک آنها این ابعاد اندازه گیری می شود. مفاهیم بر دو قسم هستند، مفاهیم عملی مجزا که به صورت تجربی و بر اساس مشاهدات مستقیم یا اطلاعات جمع آوری شده ساخته می شود و مفاهیم دستگاهی که از راه استدلال انتزاعی ساخته می شود و گسیختگی آن از پیش داوری ها و توهم روش بینی اصولا بیشتر است.
- یک فرضیه قضیه ایست که رابطه ای را میان دو عبات برقرار می کند که بر حسب مورد ممکن است مفاهیم یا پدید ها باشد. لذا فرضیه یک قضیه موقتی است که باید مورد رسیدگی قرار گیرد. یک فرضیه باید اولاً عمومیت داشته باشد، ثانیاً، به گونه ای مطرح شود که قابلیت پذیرفتن گزاره های مخالف را که از لحاظ نظری قابل بازبینی اند داشته باشد

مشاهده

فصل پنجم مشاهده :

- مشاهده مجموعه عملیاتی است که طی آن مدل تحلیلی با واقعیت های عینی بازبینی داده شده و با داده های قابل مشاهده مقابله داده می شود.
 - در جریان این مرحله اطلاعات زیادی جمع آوری می شود و در مرحله ی بعد این اطلاعات تحلیل می شود.
 - مشاهده یک مرحله واسطه ایست میان ساختن مفاهیم و فرضیه ها و تحلیل اطلاعات گردآوری شده برای آزمون آنها.
 - برای اینکه یک مشاهده خوب در تحقیق اجتماعی داشته باشیم باید به سه مسئله توجه کنیم .
 - الف. چه چیزی را مشاهده کنیم
 - ب. کجا مشاهده کنیم
 - ج. چگونه مشاهده کنیم

مشاهده

- چه چیزی را مشاهده کنیم :

- داده هایی که با شاخص ها تعیین شده اند به این معنی که ، داده هایی را از طریق مشاهده جمع آوری کنیم که با شاخص ما ارتباط داشته باشند همچنین مشاهده ما باید شاخص های فرضیه های مکمل را نیز در برگیرد.
- در تحقیق اجتماعی قاعده این است که تنها داده هایی که برای رسیدگی به صحت و سقم فرضیه ها مفیداند جمع آوری شود و اطلاعات دیگر کنار گذاشته شود ، این دادهای لازم و مفید را اصطلاحاً دادهای مناسب می نامند. در عوض دادهای زاید جز اینکه محقق را گمراه کند و کار بی ثمری بر او تحمیل کند اثر دیگری ندارد.

مشاهده

- **کجا مشاهده کنیم:**

- دانستن اینکه چه نوع دادهایی را مشاهده کنیم برای تحقیق اجتماعی ما لازم است اما کافی نیست. ما به عنوان محقق باید بدانیم که این اطلاعات را در کجا مشاهده کنیم که به موضوع تحقیق ما مرتبط باشد. از این لحاظ دو وضعیت ممکن است ایجاد شود:
 - ۱. موضوع تحقیق ما یک پدیده یا یک رویداد منفرد باشد مثل شکست یک کنفرانس بین المللی
 - ۲. در وضعیت دوم توجه محقق نه به پدیده‌های منفرد بلکه به فرایندهای اجتماعی با خصلت کم و بیش عمومی معطوف است. در این حالت لازم است انتخاب هایی به عمل آید که این انتخاب ها باید بر مبنای چندین معیار باشد. در وضعیت دوم نکته مهم فرجه ی آزادی عمل محقق است مثل زمانی که در اختیار دارد یا زبان هایی که به آنها مسلط است.

مشاهده

• نمونه :

- کار جامعه شناس در اینجا مطالعه مجموعه های اجتماعی به عنوان کلیت های متفاوت از مجموعه اعضایشان است.
- وقتی که محقق حدود میدان تحقیق خود را مشخص کرد سه امکان پیشرو دارد.
- -یا باید اطلاعاتش را از کل جمعیت زیر پوشش این میدان تحقیق جمع آوری کند
- -یا به نمونه معرفی از این جمعیت اکتفا کند
- -یا اینکه تنها برخی از مولفه های نوعی آن را که دقیقا معرف کل جمعیت نیستند مورد بررسی قرار دهد.

مشاهده

- چگونه مشاهده کنیم:

- این مرحله شامل دو قسمت می باشد :

- ۱. ساختن ابزارهای مشاهده ۲. عملیات سه گانه مشاهده

- ساختن ابزارهای مشاهده :

- عبارت است از ساختن ابزاری که بتواند اطلاعاتی را که شاخص های فرضیه تجویز کرده اند را جمع آوری یا تولید کند. این عملیات بر حسب آنکه مشاهده ما مستقیم یا غیر مستقیم باشد یکسان نخواهد بود

مشاهده

- **مشاهده مستقیم :**

- در این فرایند از استعداد محقق کمک می گیریم به این معنا که محقق شخصا و بدون آنکه به اشخاص مورد نظر مراجعه کند اطلاعات لازم را جمع آوری می کند.

- **مشاهده غیر مستقیم :**

- در مشاهده غیر مستقیم محقق برای کسب اطلاعات جستجو شده به (شخص موضوع مشاهده) مراجعه می کند. شخص مورد مشاهده با پاسخ گفتن به پرسش ها در تولید اطلاعات مداخله می کند ، بنابراین این اطلاعات برداشت مستقیم محقق نیست لذا عینیت آن کمتر است.

- در واقع میان اطلاعات خواسته شده و اطلاعات کسب شده دو واسطه وجود دارد:

- اولاً: شخصی که محقق از او می خواهد تا به پرسش ها پاسخ دهد

- ثانياً : ابزار پرسش گری

- در مشاهده غیر مستقیم ابزار مشاهده یا پرسشنامه است و یا دستورالعملی برای مصاحبه

مشاهده

- **پرسشنامه :**
 - مجموعه ی پرسش هایی است که تمامی شاخص های مفاهیم منظور در فرضیه ها را در بر می گیرد . هر پرسش با یکی از شاخص ها متناظر است و پاسخی که دریافت می کند اطلاعات لازم برای سنجیدن فرضیه را فراهم می کند.
- **عملیات سه گانه مشاهده :**
- **الف. ساختن ابزار مشاهده**
 - نخستین مرحله مشاهده ساختن ابزاری است که بتواند همه اطلاعات مناسب و ضروری برای آزمودن فرضیه ها را تولید کند. مانند پرسشنامه و یا راهنمای مصاحبه

مشاهده

- **ب.آزمون ابزار مشاهده**

- توقع دقیق بودن ابزار مشاهده بر حسب اینکه ما از پرسشنامه استفاده کنیم یا راهنمای مصاحبه متفاوت است. راهنمای مصاحبه برای هدایت مصاحبه است و قابل دستکاری است اما پرسشنامه معمولاً در اختیار پاسخگو قرار می‌گیرد تا آن را بخواند و شخصاً پر کند.

- **پ.گردآوری داده‌ها**

- این عمل عبارت است از استفاده از ابزار مشاهده (پرسشنامه و راهنمای مصاحبه) برای گردآوری عینی اطلاعات تجویز شده از اشخاص یا واحد‌های مشاهده که در جمعیت نمونه انتخاب شده‌اند. گردآوری داده‌ها به دو شکل مستقیم و غیر مستقیم طبقه‌بندی می‌شود.

مشاهده

- چشم انداز روشهای عمده گردآوری اطلاعات :

- ۱. بررسی پرسش نامه ای :

- الف-معرفی: عبارت است از مطرح کردن یکسری پرسش برای مجموعه ای از پاسخگویان که غالبا معرف یک جمعیت وسیع ترند درباره وضعیت اجتماعی و اقتصادی ، خانوادگی و که اطلاع از آن برای محقق جالب است.
- ب-گونه ها : پرسش نامه به دو صورت مستقیم و غیر مستقیم می باشد.
- مستقیم : پرسش نامه وقتی مستقیم گفته می شود که پاسخگو شخصا آنرا تکمیل کند.
- غیر مستقیم : پرسش نامه وقتی غیر مستقیم گفته می شود که پرسشگر آنرا بر مبنای پاسخهایی که پاسخگو می دهد تکمیل کند.

مشاهده

- پ. هدف هایی که این روش برای آنها مناسب است :
- شناخت جمعیت از نظر وضعیت و شیوه های زندگی ، رفتارهایشان ، ارزش ها و عقایدشان
- -تحلیل یک پدیده اجتماعی که بر پایه اطلاعاتی است که از افراد جمعیت مورد نظر بدست آمده است .
- -بطور کلی در مواردی که لازم است از تعداد زیادی از افراد پرسش شود
- ت. مزایای عمده روش پرسش نامه ای :
- -امکان تبدیل به کمیت بسیاری از داده ها و سپس تحلیل همبستگیهای گوناگون میان آنها وجود دارد.
- - در این روش پاسخگویان به معنای پرسش اشراف کامل دارند.

مشاهده

- ث. محدودیت ها و مسائل:
- -سنگینی عملیات و بالا بودن هزینه روش
- -سطحی بودن پاسخ ها که اجازه تحلیل پاره ای از فرایندها را نمی دهد.
- -منفرد سازی پاسخگویان که مستقل از شبکه روابط اجتماعی شان ملاحظه می شوند.
- -آسیب پذیری نسبی قابل اعتماد بودن روش

مشاهده

- ج. روش مکمل:
- تحلیل آماری داده‌ها به این معنا که اطلاعات جمع‌آوری شده را در چارچوب پردازش کمی قرار دهیم و همبستگی میان متغیرها را تحلیل کنیم.
- چ. آموزش‌های لازم:
- - فنون نمونه‌گیری
- - فنون نگارش، کدگذاری و استخراج پرسش‌ها
- - مدیریت شبکه‌های پرسشگران
- - آشنایی با برنامه‌های انفورماتیک، پردازش، تحلیل داده‌ها
- - آمار توصیفی و تحلیل آماری داده‌ها

مشاهده

- ۲. مصاحبه :

- الف. معرفی:

- بر خلاف پرسش نامه روش مصاحبه ای از طریق تماس مستقیم بین محقق و مخاطبش صورت میگیرد.

- ب. گونه ها :

- -مصاحبه متمرکز که هدف آن بررسی تاثیر یک رویداد یا یک تجربه شخصی بروی کسانی است که در آن مشارکت داشته اند.

- (Focused interview)

- ب. هدف هایی که این روش برای آن مناسب است:

- -تحلیل معنایی که کنش گران به اعمالشان و رویدادهایی که با آنها روبرو هستند میدهند.

- -تحلیل یک مسئله دقیق اجتماعی

- -بازسازی فرایندهای کنش ، تجربیات یا رویدادهای گذشته

مشاهده

- ت.مزایای عمده روش مصاحبه:
- -عناصر تحلیلی عمیق را می توان گردآوری کرد.
- -انعطاف پذیری و رهنمود ضعیف روش مصاحبه اجازه می دهد شهادت ها و تعبیر و تفسیرهای مخاطبان را جمع آوری کرد و در عین حال آنان را در بیان مطالب با فکر و زبان خودشان آزاد گذاشت
- ث.محدودیت و مسائل
- -اطلاعات و عناصر تفکری که با روش مصاحبه ای گرد آوری می شود طوری نیست که شیوه تحلیل خاصی را طلب کند.
- -انعطاف پذیری روش ممکن است در مصاحبه شونده این شبهه را ایجاد کند که هر آنچه بی درنگ به ذهنش می رسد بیان کند و در مصاحبه کننده این شبهه را ایجاد کند که باید بی طرفی کامل را حفظ کند و در جریان گفتگو اصلا مداخله نکند.

مشاهده

چ.روش های مکمل

- در تحقیقات اجتماعی روش مصاحبه همیشه با یک روش تحلیل محتوا همراه است. در جریان مصاحبه هدف این است که حداکثر عناصر اطلاعاتی و تفکر از سخنان مخاطب بیرون کشیده شود و این عناصر اطلاعاتی ماده اولیه برای تحلیل محتوای سیستماتیک خواهد بود

چ.آموزش لازم

- -بطور کلی مهارت بیرون کشیدن حداکثر عناصر اطلاعاتی و تفکر از مصاحبه ، به تربیت نظری و روشن بینی معرفت شناختی محقق بستگی دارد.
- -بطور خاص شناخت نظری و عملی مقدماتی فرایندهای ارتباط بر هم کنشی میان افراد (روانشناسی اجتماعی) و
- -آموزش عملی فنون مصاحبه

مشاهده

- ۳. مشاهده مستقیم

- الف. معرفی:

- منظور روشی است که به معنای دقیق بر مشاهده چشمی مبتنی است.

- ب. گونه ها:

- -مشاهده توأم با مشارکت

- -مشاهده بدون مشارکت

- پ. هدف هایی که روش مشاهده مستقیم برای آنها مناسب است:

- روش مشاهده مستقیم برای تحلیل های غیرگفتاری مناسب است. کردارهای نهایی شده و رمزهای رفتاری (ژست ها) و شیوه های زندگی و

مشاهده

- ت.مزایای عمده این روش:
- -فهم مستقیم رفتارها و رویدادها در زمان بروز و تولید آن
- -جمع آوری مجموعه اطلاعاتی برای تحلیل بعدی که محقق آنها را برنیاانگیخته است و نسبتاً فی البداهه اند.
- -صادقانه بودن رفتارها نسبت به گفتارها و نوشتارها (دروغ گفتن با زبان آسان تر است تا با بدن)
- ث.محدودیت ها و مسائل این روش:
- -دشواری در قبولاندن خود در گروه به عنوان مشاهده گر
- -مسئله به خاطر سپردن
- -مسئله تفسیر مشاهدات

مشاهده

- ج. روش مکمل:
- روش مصاحبه به دنبال آن روش تحلیل محتوا به موازات روش های مشاهده مستقیم بیشتر از همه مورد استفاده قرار می گیرد. متکامل بودنشان اجازه می دهد بررسی عمیق تری انجام داد که اگر با روشن بینی و احتیاط های لازم باشد میزان اعتبار آن رضایت بخش خواهد بود
- چ. آموزش های لازم:
- بهترین و نهایتا تنها آموزش برای مشاهده ، تجربه عملی است

مشاهده

• ۴. گردآوری دادهای موجود (دادهای دسته دوم و دادهای اسنادی)

• الف. معرفی :

- محقق در علوم اجتماعی به دو دلیل اقدام به گردآوری داده ها می کند یا در نظر دارد که آنها را همانطور که هستند مطالعه کند و یا امیدوار است که در این دادهها اطلاعات مفیدی برای مطالعه موضوع دیگری بیابد

• ب. گونه ها :

- گونه ها متعددند و به ماهیت منابع و اطلاعات مورد نظر بستگی دارد. دو گونه متداول این روش در تحقیق اجتماعی عبارتند از:
 - - گردآوری دادهای آماری
 - - گردآوری اسناد مکتوب از موسسات و سازمان های دولتی و خصوصی و یا از اشخاص حقیقی

مشاهده

- پ. هدفهایی که این روش برای آنها مناسب است:
- -تحلیل پدیده های اجتماعی کلان
- -تحلیل دگرگونی های اجتماعی و توسعه تاریخی پدیده های اجتماعی
- -مطالعه ایدئولوژی ها ، نظام ارزش ها و فرهنگ در وسیع ترین معنای کلمه
- ت.مزایای عمده این روش:
- -صرفه جویی در وقت ، پول که به محقق اجازه می دهد نیروی اصلی اش را صرف تحلیل داده ها کند
- -در موارد متعدد این روش محقق را از توسل ناروا به سنجش عقاید و بررسی پرسش نامه ای که بیش از بیش مایه آزرده گی خاطر پاسخگویان می شود ، بازمی دارد.
- -در دسترس بودن اسناد و مدارک فراوانی که به دلیل توسعه سریع فنون گردآوری ، سازمانها و انتقال داده ها مرتبا غنی تر می شود.

مشاهده

- **ث. محدودیت وسایل:**
- دسترسی به اطلاعات همیشه ممکن نیست در پاره ای از موارد محقق به دادها دسترسی دارد اما به دلایل گوناگون نمی تواند از آنها استفاده کند.
- نظر به اینکه محقق شخصا داده ها را جمع آوری نکرده می باید در آنها دستکاری کند.

مشاهده

- ج. روش های مکمل :
- - داده های آماری گردآوری شده ، معمولا برای قابل استفاده بودن در تحقیق ، موضوع تحلیل آماری داده ها قرار می گیرند
 - - داده های گردآوری شده در اسناد مکتوب نوع ادبی ، موضوع انواع تحلیل ها قرار می گیرد
 - - از روش گردآوری داده های موجود ، در مرحله مطالعات اکتشافی اغلب تحقیقات در علوم اجتماعی استفاده می شود

مشاهده

- چ. آموزش لازم:
- - برای گردآوری دادهای آماری :
- آموزش در آمار توصیفی و ترجیحا آموزشی در معرفت شناسی لازم است
- - برای گردآوری دادهای سنخ ادبی :
- به آموزش در نقد تاریخ نیاز است.
- در هر دو مورد آموزشی در تحقیق اسناد و مدارک لازم است .

تحليل اطلاعات

- فصل ششم تحليل اطلاعات :

- هدف از تحقيق ، پاسخ دادن به پرسش آغازی است ، بدین منظور محقق فرضیه هایی تدوین و به مشاهداتی که فرضیه ها ایجاب می کند مبادرت می ورزد، سپس باید ببیند که این اطلاعات جمع آوری شده با فرضیه ها متناظر هستند یا خیر. بنابراین نخستین هدف این مرحله تحليل اطلاعات بازبینی تجربی است .

تحلیل اطلاعات

- دومین هدف این مرحله : تفسیر ، تجدید نظر یا تصحیح پدیده‌های خارج از انتظار می باشد.
- لازم به ذکر است تحلیل اطلاعات به معنی پیمودن معکوس راهی است که موقع ساختن مدل تحلیلی و ابزارهای مشاهده طی شده است . در مراحل مذکور مسیر حرکت از مفاهیم به پرسش ها بود که در این مرحله از پرسش ها به مفاهیم است.
- عملیات سه گانه تحلیل اطلاعات :
- ۱-آماده سازی داده ها: شرح و دسته بندی
- شرح داده های یک متغیر عبارت است از نشان دادن توزیع آن به صورت جدول ها و نمودار ها (دست کم برای داده های کمی) و همین طور بیان این توزیع با یک اندازه مصنوعی.

تحلیل اطلاعات

- دسته بندی داده ها عبارت است از گروه بندی آنها در مقوله های فرعی یا بیان آنها با یک متغیر مناسب جدید (پاسخ اطلاعات) به دست آمده برای هر شاخص به هنگام مشاهده داده هایی برای تحلیل هستند . این داده ها حالات گوناگون یک متغیر را ابراز می کند.
- یک متغیر اسمی است وقتی که وجوهش ارزش یکسانی دارند و نمی توان به آنها نظم ترتیبی داد مثل ملیت یا دین
- یک متغیر ترتیبی است در صورتی که وجوه آن را بتوان مرتب کرد بدون آنکه شکل پیوستار به خود بگیرد . مثل اظهار رضایت از یک وضعیت
- متغیرهایی هم وجود دارد که می توان آنها را به صورت پیوستاری نشان داد. مثل سن افراد
- شیوه ی پردازش متغیرهای کیفی مثل شیوه ی پردازش متغیرهای کمی نیست. برای شرح یک متغیر اگر اسمی باشد از درصد ها و اگر متغیر ترتیبی باشد از میانه و اگر متغیر پیوسته باشد از میانگین استفاده می کنیم. باید به این نکات در وقت ساختن ابزارهای مشاهده توجه کرد.

تحليل اطلاعات

• ۲. تحليل روابط میان متغیرها

- متغیرهایی که با عبارت فرضیه مربوط هستند همان هایی هستند که مورد تحليل قرار می گیرند یعنی مفاهيم مندرج در فرضیه ها ابعاد این مفاهيم یا فرضیه ها ، شاخص ها یا صفاتی که آنها را تعريف می کند.
- موضوع تحليل روابط متغیرها عبارتند از اثبات استقلال ، هبستگی یا بستگی منطقی که ممکن است میان متغیرها یا ترکیبی از متغیرها وجود داشته باشد.

تحلیل اطلاعات

- ۳. مقایسه نتایج مشاهده شده با نتایج مورد انتظار و تفسیر انحراف ها :
- چنانچه میان نتایج مشاهدات و نتایج مورد انتظار واگرایی دیده شود از دو حال خارج نمی تواند باشد یا باید بازبینی کرد و دید که انحراف از کجا ناشی می شود و چرا واقعیت با آنچه که در ابتدای تحقیق فرض شده است همخوانی ندارد یا اینکه باید در صدد تدوین فرضیه های جدید برآمد و بر مبنای تحلیل تازه ای از داده های موجود ، دید در چه شرایطی این فرضیه ها تایید می شود.

تحليل اطلاعات

- چشم انداز روش های عمده تحليل اطلاعات :

- تحليل آماری داده ها

- تحليل محتوا

- تحليل آماری داده ها:

- الف. معرفی: در دو دهه ی اخیر استفاده از کامپیوتر تحليل داده ها را عمیقا دگرگون کرده است و امکان پردازش سریع مقدار متنابهی داده های آماری ، استفاده از فنون آماری پیشرفته چون تحليل همبستگی های چند متغیری را ترغیب کرده است.
- از سوی دیگر محققانی هم هستند که هنوز از شیوه های قدیمی تر اطلاعات نظیر جدول های متقاطع استفاده می کند

تحلیل اطلاعات

- ب.گونه ها :
 - -تحلیل های دسته دوم
 - -تحلیل داده های پیمایشی
 - -روش تحلیل آماری
- پ.هدف هایی که روش برای آنها مناسب است :
 - -برای تحقیقاتی که بر محور مطالعه ی همبستگی میان پدیده هایی که بتوان بصورت متغیرهای کمی بیان کرد متمرکز ند
 - -تحلیل آماری داده ها برای داده هایی که از راه بررسی پرسش نامه ای گردآوری شده باشند ،ضروری است.

تحلیل اطلاعات

- **ت. مزایای عمده:**

- -دقیق بودن فنون روش شناختی که امکان می دهد معنادار بودن روابط داده ها را مشخص کرد .
- -توانایی وسایل انفورماتیکی که اجازه میدهد هبستگی های تعداد کثیری متغیر را به سرعت محاسبه کرد
- -روشنی نتایج و مناسبات تحقیق مخصوصا وقتی که محقق از فنون نموداری ارائه اطلاعات استفاده می کند.

- **ث. محدودیت و مسائل**

- -پدیدهایی که مورد توجه جامعه شناس قرار می گیرند همگی قابل اندازه گیری کمی نیستند.
- -ابزار آماری توانایی محدودی در آشکار سازی پیش فرض ها و فرضیه های روش شناختی که بر آنها مبتنی است دارد اما فی نفسه فاقد توانایی تبیینی است .

تحلیل اطلاعات

- ج.روش های مکمل :
- مقدم بر همه ، روش بررسی پرسش نامه ای و گردآوری دادهای آماری موجود است.
- چ.آموزش های لازم
- -آشنایی کافی با آمار توصیفی
- -آشنایی با تحلیل به عوامل و تحلیل چند متغیری
- -آشنایی با برنامه های انفورماتیکی و داده پردازی

تحلیل اطلاعات

- تحلیل محتوا:
- **الف. معرفی :**
- روشی است که می توان آن را درباره ی انواع گوناگون پیام های مندرج در آثار ادبی ، مقاله های روزنامه ها و ... بکار بست .
- **ب. گونه های عمده :**
- به دو روش دسته بندی می شود :
- -روش های کمی توسیعی اند (تعداد زیادی اطلاعات مختصر تحلیل می شوند)
- -روش های کیفی تشدید می اند (تعداد کمی اطلاعات مرکب و مفصل تحلیل می شود)

تحلیل اطلاعات

- تحلیل های مضمونی :

- روش هایی هستند که محقق به کمک آنها بازنمایی های اجتماعی یا قضاوت های گویندگان را بر مبنای تحلیل پاره ای از عناصر تشکیل دهنده گفتارشان آشکار می کند که شامل :

- -تحلیل مقوله ای
- -تحلیل ارزیابی

- تحلیل های صوری :

- روش های تحلیل محتوایی هستند که به صورت و به اتصالات اجزای گفتار توجه دارند که شامل :
- -تحلیل گزاره ای
- -تحلیل بیان

تحلیل اطلاعات

- تحلیل های ساختاری :
- در تحلیل ساختاری محقق عمدتاً به شیوه ی آرایش عناصر پیام توجه می کند که شامل :
- -تحلیل های همبستگی
- -تحلیل های ساختاری

تحليل اطلاعات

- پ.هدف هایی که روش تحلیل محتوا برای آنها مناسب است.
- -تحليل منطبق با کارکرد سازمانها بر مبنای اسناد و مدارکی که تولید می کند.
- -مطالعه تولیدات فرهنگی و هنری
- -تحليل فرایندهای پخش و فرهنگ پذیری
- - تحلیل استراتژی ها
- -بازسازی واقعیت های غیر مادی گذشته، ذهنیت ها و

تحلیل اطلاعات

- ت.مزایای عمده روش تحلیل محتوا :
 - روش تحلیل محتوا برای مطالعه آنچه در گفتار است ولی در نگاه اول دیده نمی شود مناسب است .
 - روش تحلیل محتوا محقق را مجبور می کند از تفسیر های آنی و نسنجیده فاصله بگیرد.
 - نظر به اینکه تحلیل محتوا بر روی اسناد مکتوب انجام می گیرد لذا همیشه فرصت بازبینی کارهای گذشته تحقیق وجود دارد.
 - بسیاری از روش های تحلیل محتوا به شیوه ای منطقی و انتزاعی ساخته شده اند بدون آنکه به عمق کار تحقیقی یا به ابتکار عمل و خلاقیت محقق لطمه ای وارد کند.

تحلیل اطلاعات

- ث. محدودیت و مسائل :
 - - برخی از روش های تحلیل محتوا برپیش فرض های ساده مبتنی اند.
 - - برخی از روش های تحلیل محتوا مثل ارزیابی خیلی سنگین و پر کارند.
 - - اگرچه تحلیل محتوا به طور کلی میدان کاربرد وسیعی عرضه می کند اما در مورد هر یک از روش های اختصاصی آن وضع فرق می کند و برخی از آنها میدان کاربرد محدودی دارند.

تحلیل اطلاعات

- **ج. روش های مکمل:**
- -مصاحبه های نیمه رهنمودی
- -بررسی پرسش نامه ها
- **چ. آموزش های لازم:**
- -برای روش های تحلیل محتوای کمی :
- آشنایی کافی با آمار توصیفی ، تحلیل به عوامل و احتمالاً زبانشناسی، وقتی که برنامه نویسی کامپیوتری جهت دادن دستورهای طبقه بندی و تقطیع دقیق متون لازم باشد.
- -برای روش های تحلیل محتوای کیفی :
- آشنایی با نظریه های جامعه شناسی ضروری است.